

IN ARTIS GETEKEND

Sai Taro! Een aardige naam voor een mannelijke neushoorn. Dat de twee woorden iets betekenden, werd pas duidelijk toen drie jaar geleden de onderhandelingen op gang kwamen met de Tama Zoo in Tokio om de aldaar geboren, vijf jaar oude Sai Taro naar Artis "over te hevelen". "Sai", aldus een brief uit Tokio waarin de belangrijkste gegevens over het dier stonden vermeld, is het Japanse woord voor neushoorn; "Taro" is een vaak gebruikte naam voor oudste zoon - anders gezegd: "Eerste zoon van de neushoorn". En inderdaad, Sai Taro was van het in de Tama Zoo verblijvende Indische neushoornpaar de eerstgeboren mannelijke nakomeling. Op 20 december 1973 was hij, na een draagtijd van 458 dagen, ter wereld gekomen. Negen dagen later werd het stevige jonge ding voor het

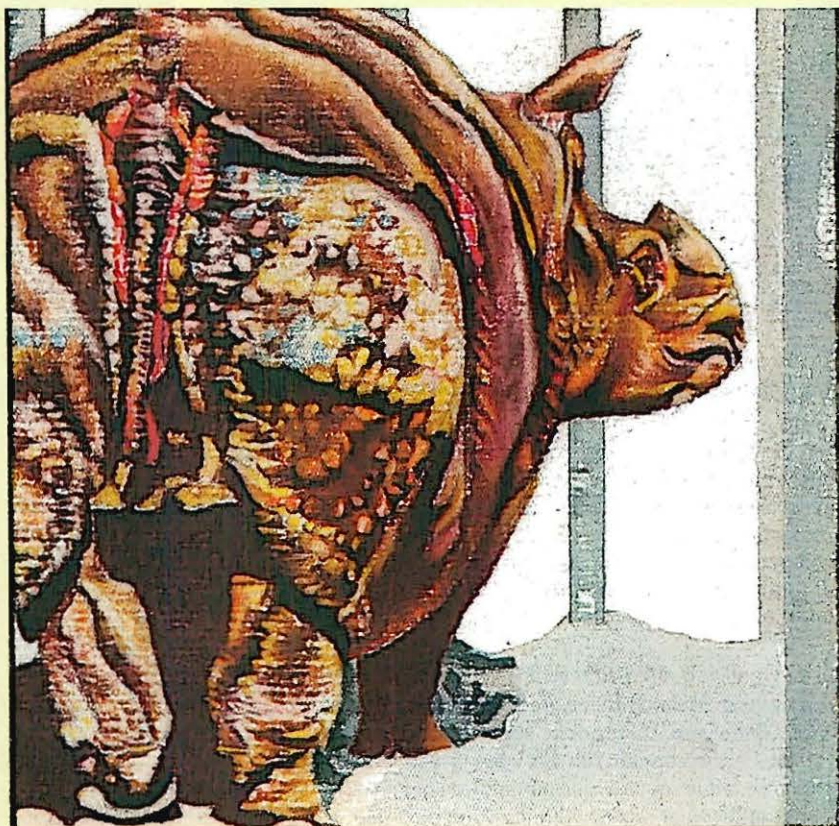
aankomstdag, twaalf december 1978, vanzelfsprekend heel wat beter! De dag waarop een dergelijk "gewichtig" transport wordt verwacht, is er altijd een van verhoogde spanning en activiteit. Talloze persmensen hadden zich voor de komst van Sai Taro bij het zijhek verzameld om van de naderende gebeurtenis nieuws te maken, terwijl vele Artismensen, ijsberend en met elkaar pratend, een lichte nervositeit trachtten te onderdrukken. Want al zou de vrachtauto met de kwetsbare lading gearriveerd zijn en de neushoorn binnen handbereik, daarmee stond het kolossale dier nog niet veilig en wel op stal. Daartoe moest eerst een reusachtige kraan in werking komen die de kist tientallen meters zou ophijzen om "het zaakje" over de zijmuur in het erachter gelegen buitenperk van de

neushoornstal te deponeren. Liefst zo, dat de schuif van de kist tegen de geopende staldeur kwam te staan en de neushoorn met een paar stappen binnen kon zijn.

Keurig op tijd draaide de auto de Plantage Doklaan in en even later kon een begin worden gemaakt met het nemen van de laatste hindernis. Voor de ervaren kraandrijver was het een simpele klus. Rustig en beheerst, "z'n" kraan volledig vertrouwend, voerde de man de opdracht voortreffelijk uit. Voor de passieve toeschouwers, wetend wat daar zo hoog in de lucht hing te bungelen, waren het echter enerverende minuten. "Zou de kabel sterk genoeg zijn? Als dat touwtje het nu maar houdt..." en meer van die zinloze fantasieën dwarrelden door menig hoofd. Pas toen de spanning uit de kabel verdween, zakte tevens bij velen de bloeddruk terug naar normalere regionen en haalde men opgelucht adem. Ziezo, dat was tenminste gepiept! Nadat een aantal behendige Artismensen de kist van

Ik ben SAI TARO

eerst op de weegschaal gezet en bleek het 62.2 kilo zwaar te zijn. Een half jaar later was het gewicht aardig toegenomen en het dier uitgegroeid tot 355 kilo. De weegschaal moest, toen Sai Taro vijf jaar was, in verband met de overtocht per vliegtuig, nogmaals worden gebruikt. Pas bij 1435 kilo bleef de wijzer stilstaan; op 65 kilo na dus anderhalve ton! Niet ongewoon overigens voor een Indische neushoorn van die leeftijd. In 24 uur werd Sai Taro, in een kist "verpakt", van Tokio, via Hong Kong naar Nederland overgevlogen; een vracht met een totaalgewicht van maar liefst drie ton! Op de kist was, als een visitekaartje maar dan van hout, een etiket in de vorm van een neushoorn gespijkerd. Met zwierige hand waren er enige Japanse karakters op geschilderd - zonder twijfel met een betekenis, doch voor de Artismensen niet meer dan een aardige decoratie. Gelukkig had de maker ervan met deze onkunde rekening gehouden en er de Hollandse vertaling in duidelijke letters onder gepenseeld: Ik ben Sai Taro. En die zin begrepen de Hollanders op die koude

kabels en sloten had ontdaan, kon eindelijk de schuif worden geopend. Als gevat in een schilderijlijst stond daar ineens Sai Taro in levenden lijve voor de grote schare nieuwsgierigen. Met de kleine oogjes nam hij de "nieuwe wereld" rustig in zich op en stapte even later doodgemoedereerd de nauwe behuizing uit. Zich niets van alle mensen en flitslichten aantrekkend, nam hij een hap van het hooi, dronk een slok water, rook eens aan de muren en was, om zo te zeggen, eindelijk "thuis". Op een paar oppervlakkige schaaftondjes na aan rug en flanken was de operatie Neushoorn volledig geslaagd en het telegram naar Tokio kon worden doorgeseind: +++Sai Taro in Artis+++ alles in orde+++ Reeds de volgende dag maakte Sai Taro kennis met het toen 28 jaar oude wijfje Mohini, evenals de nieuwkomer een Indische of pantserneushoorn. Beide dieren waren goedgehumt en stonden elkaar neus aan neus door het traliehek een tijdje te besnuffelen. Zodra Mohini tuchtig zou worden, zo had men

afgesloten - hoorn op de neus, behoeft geen betoog. Dat bewees hij onder meer toen hij ruim een half jaar in Artis was.

Op een moment dat-ie in het buitenperk wat lag te doezen, werd er opeens met luide stem een paar maal "Sai Taro - Sai Taro" geroepen. Als door een pijl getroffen, veerde hij op, spitste de oortjes en begon driftig te zoeken in de richting waar de stem vandaan kwam. Aan de andere kant van het hek stond een Japanner, die het zoekende dier had geroepen en het tafereeltje met knipperende ogen gadesloeg. De man was namelijk vijf jaar lang Sai Taro's verzorger geweest en ontdekte nu dat "zijn" dier hem na al die maanden nog lang niet was vergeten...!

Het eerste bezoek aan Mohini moest, mede door Sai Taro's verwondingen aan de rug, aanvankelijk worden uitgesteld, maar eindelijk was het dan toch zo ver. Mohini, bronsig als ze was en zeer belangstellend, draaide voortdurend om Sai Taro heen, bood

Tekst: Gien Redeker

Illustratie: Carry Schotman

bovenlip parmantig in de lucht en kwijlde erbij. In plaats van in de poten te komen, bleef Mohini er lekker bij liggen, zodat Sai Taro weinig meer kon doen dan eens om haar heenlopen, nogmaals de heerlijke geuren op snuiven en een tijdje naast haar gaan staan, daarbij z'n kop op Mohini's hals leggend. Deze pose kon Mohini echter minder waarderen, wat ze ook prompt liet blijken, waarop Sai Taro aan z'n volgende ronde begon. Al met al draaide dit samenzijn op niets uit en reeds de volgende dag had Sai Taro alle belangstelling voor Mohini verloren. Er restte niets anders dan de dieren weer te scheiden in afwachting van de volgende bronst en misschien een goede paring.

Tot op heden is aan deze verwachting door de dieren nog steeds niet voldaan. Net dat ontbreekt om Sai Taro in de juiste stemming te brengen. De vraag is nu dan ook wat er aan schort. Is Mohini al te oud? Is het perk misschien te klein? Mogelijk is er in Artis ook teveel onrust in de omgeving. Wie zal het zeggen.

Wel staat vast dat bij de laatste ontmoeting in september van het vorige jaar de burens ofwel de olifanten het neushoornspel behoorlijk verstoorden. Op het moment dat Sai Taro een sprong op Mohini waagde, begonnen de naaste bewoners zo luid te trompetteren en met zoveel zand te gooien, dat Sai Taro's emoties ineens omsloegen in een hevige agressie en hij de olifanten probeerde aan te vallen, Mohini volkomen vergetend... Het werd het zoveelste fiasco. Daarom wil men bij een volgende poging de neushoorns het veel grotere olifantenperk erbijgeven, terwijl de geslurfde dikhuiden zolang huisarrest krijgen. Men moet in een dierentuin vaak wat verzinnen om net dat te bereiken....! In dit geval een goede paring van de Indische neushoorns. Aan een geboorte van een jong behoeft amper te worden gedacht. Daarvoor is de thans 31-jarige Mohini waarschijnlijk al veel te oud. Met 40 jaar zijn deze dieren namelijk hoogbejaard.

Desalniettemin kan Mohini een belangrijke bijdrage leveren aan Sai Taro's ontwikkeling. Ze is tweemaal moeder geweest en heeft in ieder geval ervaring....

ぼくのなまえ サイ太郎

afgesproken, zou Sai Taro bij haar in het perk worden gelaten. Hoe rustig Sai Taro zich tijdens de overtocht ook had gedragen, de eerste dagen moest hij toch wel even wennen en was dan ook tamelijk nerveus. Was hij een tijdje buiten geweest, dan had hij meestal grote haast om weer binnen te komen. De elektrisch werkende schuif ging hem veel te langzaam omhoog, waardoor de kwetsbare "pantserhuid", vooral op de rug, opschaaftde. Het werden verwondingen die van arts en verzorger alle aandacht vroegen en onder meer met zelf en douchebaden tenslotte heelden; vooral nadat de patiënt zich wat rustiger ging gedragen en niet langer poogde het immense lijf door een veel te nauwe opening te persen.

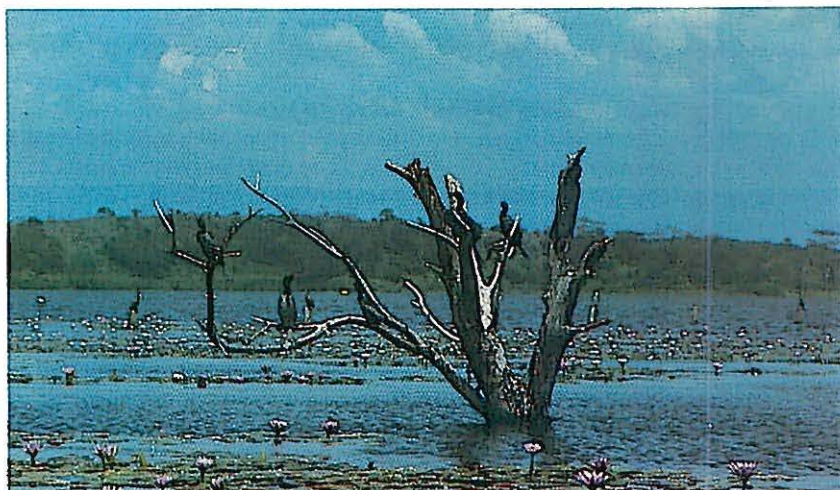
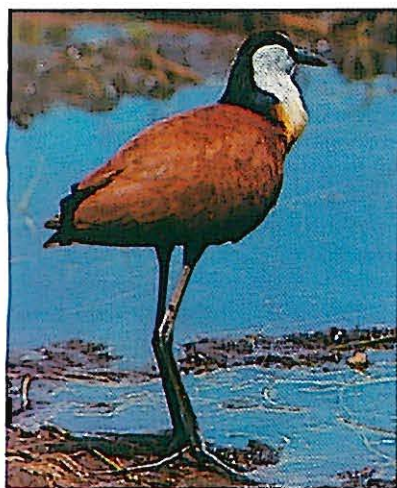
Momenteel kan het gebeuren dat Sai Taro's morgens uren bij de geopende schuif staat te aarzelen, eer hij naar buiten gaat. Wat er op zulke momenten in de kop van Sai Taro omgaat, waarom hij zich zo gedraagt, niemand kan het precies zeggen. Dat hij echter meer is dan een dom, log dier met korte poten en een - in gevangenschap meestal

zich enthousiast aan en deed alle mogelijke moeite om de nieuwe man voor zich te winnen. Maar wat Mohini ook deed, Sai Taro, hoewel hij heel lief was voor haar, raakte bij lange na niet voldoende opgewonden om tot een goede paring te komen. Het was jammer dat het neushoornstel niet aan de menselijke verwachtingen voldeed. Om te voorkomen dat Sai Taro het zoveel oudere wijfje bij een permanent samenzijn teveel als moeder of tante zou gaan beschouwen, in plaats van "echtgenote", werden de dieren van elkaar gescheiden in afwachting van de volgende bronst - een periode die ongeveer 24 uur duurt. Hoewel de cyclus van Mohini nogal onregelmatig is en de dagen tussen de bronstperioden kunnen variëren van 48 tot 108 - normaal is van 38 tot 58 - zijn de dieren vele malen samengewoond. Bij een van die ontmoetingen was Sai Taro wel geïnteresseerd in Mohini en besnuffelde, zodra hij bij haar werd gelaten, uitvoerig het voor hem blijkbaar hoogst aantrekkelijke achterwerk van het wijfje. Mohini lag er "verheerlijkt" bij, stak de gtuite

Het was zo'n simpel bericht in "Swara", het tweemaandelijks tijdschrift van de East African Wild Life Society: "De prachtige paarsblauwe waterlelies van Lake Naivasha in Kenia zijn verdwenen als gevolg van de introductie van beverratten".

Voor diegenen die het Naivashameer in zijn oude glorie hebben gekend, vormt zo'n mededeling ongetwijfeld een schok, want het waren juist de waterlelies, samen met het weelderige papyrusbestand langs de oevers, die het meer zo'n bijzondere charme gaven.

Lake Naivasha (oppervlakte 120 vierkante km) is het hoogstgelegen (1890 meter boven de zeespiegel) van alle meren in de Oostafrikaanse Rift vallei. In tegenstelling tot de andere waterbekkens in het gebied bevat het zoet water. Rivieren en beken stromen er in en uit. En vandaar ook dat de avifauna er niet gelijk is aan die van bij voorbeeld het nabij gelegen sodameer Nakuru. Vanzelfsprekend geldt dit ook voor de flora. De papyrus, nestelmogelijkheden biedend aan allerlei vogels, ziet men in Nakuru niet of nauwelijks. Door het verdwijnen van de waterlelies komt nu overduidelijk aan het licht dat er iets goed mis is in het Naivashameer. "Het is een ecologische troep", schreef enkele jaren geleden de onlangs gestorven kenner van de Oostafrikaanse avifauna Leslie Brown. En wie alles eens op een rijtje zet, moet hem gelijk geven, want de flora- en faunavervalsing in en om het meer hebben een onvoorstelbare vorm aangenomen. Deze dateren trouwens niet van vandaag of gister, maar gaan terug tot in de jaren twintig van deze eeuw. Het Naivashameer kende van huis-uit geen vissoorten die voor menselijke consumptie geschikt zijn.

Lake Naivasha

Vissers en hengelaars vonden dat een gemis en vandaar dat in 1924 de Amerikaanse zwarte baars (*Micropterus salmoides*) werd geïntroduceerd, kort daarna gevolgd door twee tilapiasoorten - verwanten van de nijlbaarzen. Voor het kleine in Naivasha levende blauwoogje - het tandkarpertje *Aploncheilichthys antinorii* - was dat allemaal een beetje teveel van het goede en het schijnt er nu dan ook niet of nauwelijks meer voor te komen. Hoe het zij, voor de vissers bleek de komst van de grote vissoorten een aanwinst te zijn, terwijl het toerisme er in latere jaren ook een extra impuls door kreeg. Trouwens, ook de Afrikaanse rivierarenden, pelikanen, aalscholvers, slangehalsvogels en diverse reigersoorten voeren er wel bij.

Veel erger bleek de komst van een Zuid-Amerikaanse watervaren (*Salvinia molesta*). Hoe en wanneer precies dit varentje in het Naivashameer is terechtgekomen, is niet duidelijk. In 1936 was het in Kenia geïmporteerd en in Nairobi als sierplantje in vijvers uitgezet. In 1960 bleek het vrij plotseling in flinke hoeveelheden aanwezig te zijn langs vooral de westelijke oevers van het meer. Dit varentje kan zich zeer snel uitbreiden waarbij het heel dikke tapijten aan de oppervlakte vormt. In 1964 had het in de buurt van het in het Naivashameer gelegen Crescenteiland een

mat geproduceerd met een omvang van 60 hectare. Het watervarentje werkt verstikkend. Niet alleen verbruikt het veel zuurstof uit het water, ook neemt het alle licht weg waardoor de levensmogelijkheden onder het tapijt sterk worden verminderd. Men heeft op allerlei manieren geprobeerd *Salvinia* een halt toe te roepen. Uit Zuid-Amerika werd een sprinkhaantje ingevoerd dat zich onder normale omstandigheden met het watervarentje voedt. Het mocht niet baten. Vermoedelijk overleefde dit diertje de vrij frisse nachten in het hooggelegen gebied niet. Daarna gingen men het plantje met een herbicide te lijf. Dat bracht tijdelijk wel verlichting maar na verloop van tijd stak het dan toch de kop weer op. Was het varentje aanvankelijk in zijn verspreiding beperkt tot het water langs de westelijke en noordwestelijke oevers - er waait altijd een vrij harde oostenwind op het meer - in januari 1970 veranderde dit door een plotseling opstekende zware noorderstorm. Deze sloeg de papyrusbegroeiing langs de oevers los die over het meer werd geblazen, *Salvinia* in z'n kielzog meesleurend. Sinds die tijd heeft het zich vrijwel langs alle oevers genesteld. In het midden van het meer - dat overigens maximaal slechts een meter of vijf diep is - kan het zich gelukkig niet handhaven. Als gevolg van de uitbreiding van het watervarentje heeft men een nogal drastische achteruitgang van de watervogels geconstateerd, terwijl bijvoorbeeld de rivierarend z'n prooidieren - vis voornamelijk - niet goed

Afrikaanse jacana, een slachtoffer van de faunavervalsing.

"Curtis"

27e JAARGANG NR. 5 JANUARI/FEBRUARI 1982

Voor de leden

Traditiegetrouw zullen voor de leden van Artis gedurende de wintermaanden lezingen worden gehouden. De gekozen onderwerpen zijn er vooral op gericht om meer achtergrondinformatie te geven over het werk in Artis.

Op 25 februari spreekt de heer Fr. de Graaf, conservator van het aquarium, over de eisen die verschillende dieren stellen aan het water. De avond wordt besloten met een film van Shell "Levend water". Op 19 maart zal H. Rensenbrink spreken onder de titel "Dieren in gevangenschap", waarna de film van Bert Haanstra "Zoo" wordt vertoond. De laatste lezing wordt gehouden op 19 april door drs. D. Dekker, die het onderwerp "Wat eten de dieren" aansnijdt. De lezing wordt afgerond met een film van Jo Bokma "Het dier en zijn voedsel".

Iedere lezing zal een aantal dagen later door een speciale, op de praktijk gerichte rondleiding in Artis worden gevolgd.

De rondleidingen op zomeravonden komen te vervallen. Te zijner tijd zal in dit tijdschrift worden medegedeeld wat daarvoor in de plaats komt.

Aquarium 100 jaar

Volgend jaar - de officiële datum is 2 december 1982 - bestaat het Artis-aquarium 100 jaar. In verband met dit eeuwfeest zullen het gehele jaar door talloze evenementen in het aquarium plaatsvinden, waaronder een aantal tentoonstellingen. De eerste betreft postzegels met het motief: Waterdieren. De expositie - met medewerking van de Nederlandse Vereniging voor Thematische Filatelie - zal worden gehouden van 11 januari tot 15 maart.

Het Artis-aquarium zal in 1982 ook in de avonden open zijn en wel op iedere laatste vrijdag van de maand van 19.00 tot 21.00 uur. De toegangsprijs voor deze avonden bedraagt f 2.50.

Teveel leeuwen

Nu steeds meer dierentuinen met een overschot aan leeuwen kampen, is geboortenbeperking aan de orde van de dag.

Diverse methoden worden daarbij gebruikt, waarbij de pil en sterilisatie van de leeuwinnen het meest "in trek" zijn. Castratie van leeuwen wordt in 't algemeen niet toegepast omdat het verlies van de imposante manen daarbij niet denkbeeldig is. In de Tama dierentuin in Tokio is men van het gekijkte patroon afgeweken en heeft men vorig jaar acht mannetjesleeuwen gesteriliseerd. De ingrepen leverden geen problemen op. Bij zes van de leeuwen heeft men inmiddels vele paringen gesignaleerd. Die bleven uiteraard zonder resultaat.

(Journ. of Jap. Ass. of Zool. Gardens)

Samenwerking

In het Himalayagebied in India werd gezien hoe een grote, uit 22 exemplaren bestaande groep hoelmannen samen rondtrok met acht rhesusapen. Beide troepen stonden onder leiding van een fiks uit de kluiten gewassen man. Ze leefden in een ravijn op circa 2000 meter hoogte temidden van een begroeiing van eiken, sparren, coniferen en cipressen. Men was hoogst verbaasd te zien dat een hoelmanwijfje een zeer prille rhesusapebaby aan de borst droeg. Een wat oudere rhesusaap liet zich op de rug van een jong hoelmanmannetje meedragen. Toen de mensen dichterbij kwamen, liet de hoelmanleider een waarschuwingskreet horen, waarop al de leden van zijn troep - met inbegrip van de twee gedragen rhesusaapjes - de bomen invluchtten. De volwassen rhesusapen deden het wat rustiger aan, maar geleidelijk aan trokken ook zij zich in de bomen terug. De leidende rhesusaap bleef echter de indringers in het oog houden. Nadat het gevaar was geweken, daalden alle apen af naar de bodem en gingen voedselzoeken. (Journ. Bombay Nat. His. Soc.)

KI

Kunstmatige inseminatie begint in de dierentuinwereld langzamerhand een belangrijke rol te spelen. In de Londense dierentuin zag een door middel van KI verwekte poema het levenslicht die goed door de moeder werd verzorgd. In Memphis (VS) kwam een gorilla ter wereld. Het jong stierf helaas na vier dagen aan longontsteking.

Oeganda

De toestand in de drie grote nationale parken van Oeganda is nog steeds zorgelijk. Alleen in het Ruwenzori National Park lijkt de situatie wat te verbeteren. Bij een telling vanuit de lucht werden 332 olifanten gesignaleerd. Vorig jaar waren het er slechts 150. Men neemt aan dat deze toename is te danken aan migratie vanuit Zaïre. In het Kabalega National Park wordt nog flink gestroopt, vooral door Tanzaniaanse soldaten, van wie er nog circa 19.000 in Oeganda zijn. Het Kidepo National Park heeft zwaar te lijden onder invallen van Soedanese militairen. Bij gevechten met Oegandese rangers vielen aan beide zijden slachtoffers.

(Swara)

Kroonplevier

In een moerasgebied in de nabijheid van de Limpopo-rivier in Zuid-Afrika zag een wildwachter een nest van een kroonplevier. Hij observeerde het een tijdje en bemerkte toen dat het broedende wijfje zich steeds even naar het water begaf, zich nat maakte en naar het in het droge zand liggende nest terugkeerde om zich met de natte veren over de eieren uit te spreiden. Gezien het feit dat het een hete dag was, neemt men aan dat de plevier de eieren op deze wijze wat afkoelde.

(Custos)

Geboorten

Nadat een van de hyenawijfjes - genaamd Nozem - een dood jong ter wereld had gebracht, wierp ze een dag later een kerngezonde spruit. Nozem verzorgde de kleine goed, totdat ze het diertje in de bek nam en in een hol in het buitenperk deponeerde. Nadien baarde Nozems gedrag de nodige zorgen. Ze hield zich voornamelijk op bij de andere volwassen dieren en leek zich van de nakomeling niets meer aan te trekken. Het jong werd niet meer gezien of gehoord en men vreesde het ergste. Men had het mis.

Nozem was wel degelijk een goede moeder, want na een dag of drie kwam junior uit het hol tevoorschijn. Springlevend en zo gezond als een ... hyena! Voor het jong van het toepajapaartje - aapachtige, ietwat op eekhoorns gelijkende dieren - moest snel na de geboorte de fles eraan te pas komen. Het grappige diertje woog 13 gram.

Kort Dierennieuws